

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 22. januarja 1868.

Gospodarske stvari.

Koliko stane izreja žrebét do končanega 3. leta?

„Novice“ pogostoma in to prav po pravici priporočajo gospodarjem, naj zmiraj računijo (rajtajo) in računijo, da povsod vejo, pri čem da so. Ta svét me je napotil, našim gospodarjem podati tudi tak izgled, po katerem naj prevdarijo izrejevanje kónj.

Žrebè dobiva skozi 12 do 18 tednov samo mleko od matere svoje (kobile). Od 2. meseca naprej se mu nekoliko sená, od 3. naprej pa tudi ovsa in rezanice daje. Da se dobro izredí, potrebuje krme navprek:

V 1. letu (280 dni)	vsaki dan	celo leto
Ovsa	2½ funt.	7 centov
Sená	4 „	11 „ in 20 funtov
Slame za klajo	2 „	5 „ 60 „
Slame za steljo	2 „	5 „ 60 „
Soli	— „	— „ 3 funte.

V 2. letu (365 dni):		
Ovsa	3½ funt.	12 centov in 77 funtov
Sená	7 „	25 „ 55 „
Slame za klajo	3 „	10 „ 95 „
Slame za steljo	3 „	10 „ 95 „
Soli	— „	— „ 4½ „

V 3. letu (365 dni):		
Ovsa	4 funt.	14 centov in 60 funtov
Sená	7 „	25 „ 55 „
Slame za klajo	3 „	10 „ 95 „
Slame za steljo	3 „	10 „ 95 „
Soli	— „	— „ 4½ funte.

Celi čas izreje tedaj:		
Ovsa	—	34 centov in 37 funtov
Sená	—	62 „ 30 „
Slame za klajo	—	27 „ 50 „
Slame za steljo	—	27 „ 50 „
Soli	—	— „ 12 „

Iz te klaje se naredí gnojá 264 centov.

Iz tega računa, ki se je iz hvaljenega letnika „Jahrbuch für österr. Landwirthe von A. E. Komers“ vzela, vsak gospodar lahko prevdari po srednji ceni ovsa, sená, slame in soli, koliko ga domá izrejen konj stane. Iz tega pa tudi lahko prevdi, ali se po ceni živinske klaje, ki je potrebuje za izrejo, in pa po vrednosti gnojá, ki ga mu žrebè v tem času naredí, izplača za svojo rabo ali za prodaj izrejati žrebeta, ali pa potrebne konje si raje kupovati.

Jan. Saje.

Národno-gospodarske stvari.

Kako je s soljó v našem cesarstvu, in kaj naj vlada stori, da sol po cenejši ceni vsak lahko dobiva?

Odbor za narodno gospodarstvo je v dunajskem drž. zboru izdelal sporočilo, ki tako temeljito in jasno dokazuje grozne napake dunajske vlade, da se mora upati, da bode enkrat konec teh napak in da dobimo sol po pošteni ceni. Sporočilo odborovo je že v rokah državnega zbora, in nadjamo se, da pride ta stvar, kakor odbor želi, kmalu v pretres državnemu zboru.

Naj posnamemo z natisnjenega tega sporočila važnejše točke.

Odbor pravi, da sol je ena največih potreb za življenje človeku in živini, — da naše cesarstvo ima veliko več soli memo družih držav, pa vendar svojim z davkom obloženim ljudém najdraže prodaja sol.

Dalje pravi odbor, da bi rad nasvetoval, naj pustí vlada to iz rok, da ona sama sol dela in sol prodaja, to je, da se odstrani samoprodajstvo (monopol) soli; vendar ker vidi, da je državna kasa revna in bi po tem zgubila mnogih dohodkov, tedaj naj ostane monopol solni za zdaj še v rokah vladinih, al živa potreba je, da se cena soli saj tako zniža, kakor jej je cena v družih državah.

Po tem dokazuje odbor, kako drago izdeluje naša vlada sol memo družih držav; čez 88 od 100 znašajo sami stroški za izdelovanje soli pri nas; ni čuda, da na priliko, na Nemškem se ne prodaja cent soli nikjer draže kakor po 4 gold., pri nas že v solnicah kupljena veljá blizo 7 gold. Ni čuda po takem, da na priliko, angleška država prodá leto in dan 12 do 14 milijonov centov soli v tuje dežele, Avstrija pa le nekoliko čez 1 milijon centov!

Prodaja in kupčija soli naj bodete prosti povsod — pravi odbor — kdor jo plača, naj jo dobi vsaki čas veliko ali malo, kolikor je potrebuje, ali je blizo solnic ali daleč od njih po enaki ceni.

Poglejmo najpred na

kuhinjsko sol.

Gotova resnica je, da v vsaki deželi raste uboštvo tem bolj, čem manj se soli, mjile (žajfe) in sladkora (cukra) porabi.

V našem cesarstvu porabi počez en človek na leto in dan 14 funtov soli, na Parskem 21, v Badenu 25 itd. Kolikošen razloček!

Živinske soli

se v našem cesarstvu šteje leto in dan na enega konja 6 funtov, govedo 15 funtov, kozo, ovco ali svinjo

2 do 3 funte, — v Belgii nasproti na konja 23 funtov, govedo 46, ovco, kozo 11 funtov.

Ali je po takem čuda, da živinoreja pri nas ne napreduje? da imamo veliko bolezen? da je živina slabeja?

Gnojne soli

je bavarska dežela, ki meri le 1380 štirjaških milj, za leto in dan potrebovala 20.729 centov, — Avstrija na 11.000 štirj. miljah le 9788 centov.

Spet to kaže, kako s kmetijstvom stoji v Avstrii!

Zarad morske soli, o kateri so došle prošnje iz Kopra in Pirana, priporoča odbor: naj se 1) cena morske soli brž brž zniža, 2) dozdej navadna siva sol naj se prodaja čista brez vse mešarije, 3) kupčija se soljo po cesarstvu naj je prosta, 4) če se je več pridela, naj se prosto prodaja v tuje dežele.

Odbor pravi: ali ni to norčava (abderitiška) postava, da se smé morske soli le odločena mera narediti, kar se je več naredi, pa se mora v morje nazaj vreči! Še le lani se je tako pokončalo 15.000 centov morske soli in pred več leti so v reko Dragorijo toliko narejene soli vsuli, da ladije niso mogle naprej! Tako je gospodarstvo pri nas!

Po vsem tem pride odbor do tega, da državnemu zboru priporoča to-le:

Vladi naj se priporoča, da odpravi samoprodajo soli; dokler se pa to ne zgodi, naj se

1) cena vsakoršne soli zniža tako ali saj blizo tako, kakor v sosednih državah, in kupčijstvo s soljo naj je prosto povsod;

2) vse predpravice, po katerih posamezne osebe ali društva sol cenejše dobivajo, naj se preklicajo;

3) vse državne pogodbe, po katerih se sol v tuje države cenejše ali celó po tej ceni prodaja, katero napravljaje soli stane, naj se temeljito pretresejo in preuredijo;

4) sol naj se nareja, kolikor mogoče, dober kup in po najumnejših vodilih, in vse naj se odstrani, kar ovira cenejšo naredbo soli;

5) naj se skrbi za to, da se vožnina soli po železnicah in ladijah zniža kolikor mogoče.

Royal Insurance Company v Liverpoolu.

Zavarovalno društvo za ogenj in življenje.

To društvo se je v Liverpoolu osnovalo 1845. leta na délnice (akcije). Glavnica ima dva milijona fd. sterlingov, in založnih novcev ima uže nad 1 milijon fd. sterlingov, da je toraj tega društva vse imenje več nego 30 milijonov gold. a. vr. Poleg te velike imovine je tudi opomniti, da deležniki niso samo s podpisanimi délnicami, ampak z vsem svojim imetkom porok za društvena izplačila. „Royal Insurance Company“ v Liverpoolu je gosp. Girolama Basevi-ja v Trstu narekla za glavnega pooblaščenca v Avstrii ter na Laškem. Za tega del je gosp. Basevi po nekterih avstrijskih deželah v novič postavil inšpektorje, — med njimi gospoda Avgusta Vrtnika iz Ljubljane za Kranjsko, Koroško, spodnje Štajarsko, Goriško, Gradiško, Istro in Hrvaško. Ti inšpektorji nimajo v rokah samo nasprotnega zavarovanja, nego če kdo želi, zavarovalne nasvete s predlogami pošiljajo naravnost gosp. Basevi-ju ter po njem voditeljstvu v Liverpool. Družba hitro in tančno izplačuje. Posebno se lahko opomni, da je bilo to društvo tudi udeleženo velike škode, katero je ogenj naredil gospodom Neuman-om v Aradu, ter da je 54.000 gld. naglo in brez okoliša poslalo peštanskej

zavarovalnici. Gotovo bode na korist tistim, kateri se zavarujejo, da je to društvo tudi čez Avstrijo razprostrlo svojo delavnost.

Apis.

* Asekuracija dunajska pod imenom „Apis“, ki živino zavaruje, se je lansko leto dobro razširila, zlasti po Marskem, Českem in Šlezkem. 1866. leta je imela živine zavarovane le za 2 milijona gold., lani pa že do blizo 5 milijonov. Za škodo, ki so jo gospodarji lani trpeli, jim je plačala čez 400.000 gold.

Starozgodovinske stvari.

Kakošnega rodú so bili starodavni Karpiani?

Spisal Dav. Trstenjak.

Že učeni Murray je rekel: „Karpati so materna dežela Slovanov.“ Pod Karpate stavlja Ptolomaj rod Karpianov (*Καρπιανοί*). Ephoros je prvi, ki Karpianov omenja; on jih imenuje: Karpide, to je: Karpovce, Karpolane. Ptolomaj njihova stanovališča natančneje naznamlja ter pravi, da so stanovali med Bastarni in Peucini (*Πευκίνοι*).¹⁾

Ni še dognano, ali so Bastarni in Peucini bili keltsko ali nemško pleme. Nahajamo jih že okoli 170. leta pred Kristusom v imenovanem okrožji Dnjestra in po planinah sedmograških, ktere so se zaradi tega velele „alpes bastarnicae.“ Grški pisatelji, kakor: Diodor in Polibij jih imenujejo Galate,²⁾ tako tudi Plutarh; med rimskimi jih Keltom prištevajo Livij in Justin; Dion Kassi Trakom, Appianos Getom, toda gotovo po zmoti, in le geografično.*

Proti koncu 3. stoletja pred Kristusom so ta keltska plemena prilazila od kerkynskih (Schwarzwald) logov na severni strani Karpatov, in se v razne betve razdelila, na priliko: v Anarte od Lunine hoste (Manhart) do reke Vahe (Waag), Sindone, Atmone, Anarthophrakle itd., vsi ti so svoje sedeže imeli med Dnjestrom in Karpati.

V 2. stoletji po Kristusu zginili so do čistega iz zgodovine; zdržali so se še le kot pastirje v planinah, zato nekteri mislijo, da je staroslovenska beseda Vlah, ktera pomenja Kelta in pastirja, nastala po načinu življenja in opravih teh keltiških ostankov.

Po popisu stanovališč (pri grških in latinskih pisateljih), v katerih so sedela gori imenovana keltska plemena, za Karpiane ni bilo družega prostora, nego pokrajina od virov Tise do reke Vahe, toraj krajina od južne strani Karpatov do Dunaja in meje sarmatskih Jazygov, kateri so 52. leta po Kristusu se med Tiso in Dunajem naselili bili, in zemljišče od virov rečic današnjih: Šajava, Tarna, Jagera (Erlau) do bačkega kanala posedli.

Vse današnje zgornje Ogersko — domovina Slovakov in Rusinov — bilo je tedaj okrožje, v katerem so Karpiani v stari dōbi stanovali. Gotovo pred prihodom keltskih plemen h koncu 3. stoletja pred Kristusom so njihovi sedeži tudi segali čez Karpate do virov Visle, in čez Vaho do Lunine hoste, zakaj tam še nahajamo za Tacita rod Osov in Araviskov,³⁾ kateri so bili nemškim Marsingom in Gotinom podvrženi

¹⁾ Ptolom. 3, 5.

²⁾ Diodor „Exc.“ ed. Wessel str. 313. Polyb. „Ex. leg.“ LXIII. str. 883.

³⁾ To se lahko spoznava iz Livija (Epit. LXIII.), kateri njihovo okrožje imenuje „in Thracia.“

⁴⁾ Tacit. Germ. cap. 43.